

Pirjo Karttunen

21.10.2019

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN ASETUS VÄYLÄVIRASTON MAKSULLISISTA SUORITTEISTA

PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Väyläviraston maksullisista suoritteista annetun liikenne- ja viestintäministeriön asetuksen (1147/2018) voimassaolo päättyy 31.12.2019. Asetus on annettava uudelleen sen voimassaolon päättymisen vuoksi.

Asetuksen pykäläsisältö säilyisi suurelta osin nykyistä vastaavana. Kiinteämaksuisiin julkisoikeudellisiin suoritteisiin esitetään lisättäväksi yksi suorite, ratalain (110/2007) 28 c §:ssä tarkoitettu lupa rautatien ylittämiseen. Liiketaloudellisesti hinnoiteltavista suoritteista esitetään poistettavaksi tarpeettomana kaksi suoritetta. Suoritteiden hinnat säilyisivät nykyisellään lukuun ottamatta yhtä kiinteämaksuista julkisoikeudellista suoritetta, hakemuksen käsittelymaksu alusten jääluokista ja jäänmurtaja-avustuksesta annetussa laissa (1121/2005) tarkoitettuun poikkeukseen 10 §:n mukaisesta avustusrajoituksesta, jonka hintaa esitetään korotettavaksi 95 eurosta 350 euroon kustannusten nousua vastaavasti. Lisäksi tehtäisiin yksittäisiä teknisluontoisia tarkennuksia ja korjauksia.

Asetuksen olisi tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020 ja se olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2021. Kahden vuoden asetuskauten aikana ei ole odotettavissa muutostarpeita suoritteiden hinnoitteluun.

Toimivaltapykälät:

Valtion maksuperustelaki (150/1992) 8 §.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki (621/1999) 34 §

PERUSTELUT

1. Nykytilan arviointi

Väyläviraston maksuista säädetään 19.12.2018 annetulla liikenne- ja viestintäministeriön asetuksella (1147/2018), joka on voimassa 31.12.2019 saakka. Asetuksen liitteenä on maksutaulukko, jossa määritellään kiinteämaksuisten julkisoikeudellisten suoritteiden euromääräiset maksut.

2. Esityksen valmistelu

Asetusluonnos on valmisteltu virkatyönä liikenne- ja viestintäministeriössä yhteistyössä Väyläviraston kanssa.

Asetusluonnos on ollut lausuntokierroksella xx.11. – xx.11.2019.

3. Esityksen vaikutukset

Julkisoikeudellisten suoritteiden tuottojen on arvioitu olevan noin 980 000 euroa vuosina 2020 – 2021 ja kustannusvastaavuus olisi 100 %.

Liiketaloudellisesti hinnoiteltujen suoritteiden tuotot on arvioitu olevan noin 5 400 000 euroa vuosina 2020 – 2021 ja kustannusvastaavuus olisi 115 %.

			Arvio 2020- 2021
Maksullinen toiminta	TP 2018	TAE 2019	
<i>Julkisoikeudelliset suoritteet</i>			
- tuotot	1,2 M€	0,95 M€	0,98 M€
- kv-%	100 %	99 %	100 %
<i>Liiketaloudelliset suoritteet</i>			
- tuotot	5,3 M€	5,2 M€	5,4 M€
- kv-%	110 %	119 %	115 %
<i>Maksullinen toiminta yhteensä</i>			
- tuotot	6,5 M€	6,2 M€	6,4 M€

Maksuasetusesityksen ja TAE2020 vertailu:

Väylävirasto - TAE2019-luvusta poistettu Ilmala ja Traficomiin 1.1.2019 siirtyneet:				
	TAE2019	TAE2020	Maksu-asetus 2020	Kustannus- vastaavuus %
Julkisoikeudellisten suoritteiden tuotot, toimintamenot	168	850	3 850	107
Julkisoikeudellisten suoritteiden tuotot, perusväylänpito	953 857	979 632	978 691	100
Julkisoikeudellisten suoritteiden tuotot, yllä mainitut yhteensä	954 025	980 482	982 541	100
Liiketaloudellisten suoritteiden tuotot, toimintamenot	430 000	446 043	442 373	350
Liiketaloudellisten suoritteiden tuotot, perusväylänpito	4 769 593	4 721 000	4 952 850	109
Liiketaloudellisten suoritteiden tuotot, yllä mainitut yhteensä	5 199 593	5 167 043	5 395 223	115
Väyläviraston maksuasetus 2019 yhteensä	6 153 618	6 147 525	6 377 764	113

ASETUSTEN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 § Soveltamisala

Tässä asetuksessa säädetään Väyläviraston julkisoikeudellisista suoritteista ja niiden maksuperusteista sekä muista maksullisista suoritteista perittävistä maksuista.

2 § Kiinteämaksuiset julkisoikeudelliset suoritteet

Kohdan 1) tasoristeyslupa lakiviitettä tulisi täydentää seuraavasti 'ratalain (110/2007) 28 a §:ssä, nykyisessä asetuksessa on 28 §:ssä.

Kohdan 2) suoritteiden 'hakemuksen käsittelymaksu alusten jääluokista ja jäänmurtaja-avustuksesta annetussa laissa (1121/2005) tarkoitettuun poikkeukseen 10 §:n mukaisesta avustusrajoituksesta' hintaan esitetään korotusta nykyisestä 95 eurosta 350 euroon. Talvimerenkulku-toiminnossa on tarkasteltu suoritteiden käsittelyprosessia ja sen vaatimaa työmäärää, jonka johdosta toiminnossa on sovittu uudesta menettelystä kohdentaa tunteja prosessille siten, että se nykyistä paremmin vastaa prosessiin käytettävää työaika. Tämä aiheuttaa suoritteelle kohdistuvien kustannusten nousua ja sen vuoksi suoritteiden hintaa tulisi korottaa, että kustannusvastaavuusprosentti ei laskisi merkittävästi. Hinnankorotus olisi prosentteissa suuri, mutta erivapautta hakeville varustamoille euromääräisesti korotuksella ei ole merkittävää vaikutusta. Lisäksi alusten asiamiehille nykyinen hinta 95 euroa on niin merkityksetön, että toiminto saa myös useita turhia kyselyitä vuosittain. Vuodelle 2020 on arvioitu tulevan 11 erivapauspäätöstä.

Esitetään lisättäväksi kiinteämaksuinen julkisoikeudellinen suorite 'lupa rautatien ylittämiseen' perustuen ratalain 28 c §:ään (kohta 5). Väylävirasto voi myöntää luvan ylittää rautatie tasoristeyksessä moottorikelkalla tai muulla maastoajoneuvolla vain runkoverkon ja TEN-verkon ulkopuoliselle rataosalle. Erityisistä syistä voidaan ylityslupa myöntää runkoverkon ja TEN-verkolla olevan tasoristeuksen yhteyteen. Ylityslupa voidaan myöntää vain, jos lupaehdoin varmistetaan, että maastoajoneuvon käyttö ei vahingoita rataa tai rautatiealueen rakenteiden toimivuutta, haittaa radanpitoa eikä vaaranne liikenneturvallisuudelle. Tarvittaessa ylityslupa voidaan myöntää määräaikaisena. Luvan hinnaksi esitetään samaa kuin tasoristeysluvassa (980 euroa). Uuteen lupaan 'lupa rautatien ylittämiseen' ei ole arvioitu yhtään lupaa vuodelle 2020. Suoritteiden lisäys johtuu siitä, että kun maksuasetuksessa mainitaan erikseen ratalain 28 a §:n tasoristeyslupa, niin pitäisi mainita erikseen myös 28 c § eli rautatien ylittäminen. Lupia hakisivat kunnat tai matkailuyritykset Lapissa pääosin mahdollisten uusien moottorikelkkareittien tekemistä varten.

Valtion maksuperustelain (150/1992) 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuja maksullisia julkisoikeudellisia suoritteita, joista Väylävirasto perii liitteen mukaiset kiinteät maksut, ovat seuraavat suoritteet:

- 1) ratalain (110/2007) 28 a §:ssä tarkoitettu tasoristeyslupa;
- 2) hakemuksen käsittelymaksu alusten jääluokista ja jäänmurtaja-avustuksesta annetussa laissa (1121/2005) tarkoitettuun poikkeukseen 10 §:n mukaisesta avustusrajoituksesta;
- 3) ratalain 40 §:n mukaisesti myönnettävä poikkeuslupa koskien lain 37–39 §:ssä säädettyjä kieltoja ja rajoituksia;
- 4) liikenteenohjaus rautateiden vaihtotyöliikenteessä ja
- 5) ratalain (110/2007) 28 c §:ssä tarkoitettu lupa rautatien ylittämiseen.

3 § Maksulliset muut suoritteet

Asetuksen 3 § kohta 1) rautatiealueelle tehtävä työ:

Esitetään, että suoritteiden nimi muutetaan lakitekstin mukaiseksi 'ratalain 36 §:ssä tarkoitettu sopimus rautatiealueella tehtävästä työstä'. Tällä suoritteella ei tarkoiteta vain sopimuksen valmistelusta/laatimisesta perittävää maksua, vaan kyse on lisäksi ns. sijoitussopimuksesta, jossa virasto maanomistajana veloittaa korvausta käyttöoikeudesta rata-alueella.

3 § kohta 2) mittauspyöräkertojen vuokraaminen sekä radantarkastuspalvelut –suorite esitetään poistettavaksi. Mittauspyöräkertojen vuokraaminen oli tarkoitettu Pendolino-junaan, jolla ei enää

tehdä kalustonomistajan kalustokehittämistä. Ainoana käyttäjänä tässä toiminnassa oli VR. Mittauspyöräkertoja ei enää vuokrata ulkopuolisille toimijoille, jonka vuoksi suorite on asetuksessa tarpeeton.

Voimassa olevan maksuasetuksen 3 §:n 5 ja 6 kohdat koskevat valtion kiinteistövarallisuutta sekä valtion irtainta omaisuutta. Kiinteistövarallisuuden luovutuksesta, vuokrauksesta ja erityisten oikeuksien myöntämisestä säädetään ns. luovutuslaissa (laki oikeudesta luovuttaa valtion kiinteistövarallisuutta 973/2002) ja irtaimen omaisuuden luovuttamisesta talousarviolaisissa ja – asetuksessa (laki valtion talousarviosta 423/1988, asetus valtion talousarviosta 1243/1992). Sekä luovutuslaissa että talousarviolaisissa ja sen nojalla annetussa asetuksessa säädetään luovutusten ym. vastikkeellisuudesta (käypä arvo/käypä hinta/käypä vastike/liiketaloudellisin perustein määräytyvä vuokra), josta voidaan poiketa erikseen säädetyissä tilanteissa.

Voimassa olevan asetuksen 3 §:n 5 kohta esitetään muutettavaksi muotoon 5) huoneistojen, rakennusten, rakennelmien ja rakennettujen kiinteistöjen käyttöoikeuden vuokraaminen. Kohdasta esitetään poistettavaksi ”maa-alueiden” ja ”luovuttaminen” päällekkäisyyksien poistamiseksi.

Luovutuslaki koskee valtion kiinteistövarallisuuden luovuttamista eli

- o valtion maaomaisuutta eli valtion omistamia kiinteistöjä, muita rekisteriyksikköjä ja maa- ja vesialueita sekä osuutta niihin
- o valtion maalla sekä toisen maalla sijaitsevia valtion omistamia rakennuksia ja näiden osuuksia (huom. ei koske toisen maalla olevia rakennelmia ja laitteita, nämä valtion irtainta omaisuutta)
- o valtion omistamia asunto-osakeyhtiöiden osakkeita ja osakkeita sellaisissa yhtiöissä, joiden pääasiallisena tarkoituksena on kiinteän omaisuuden omistaminen tai hallinta; sekä
- o valtiolle kuuluvia erityisiä oikeuksia.

Luovutuslaki koskee kiinteistövarallisuuden luovuttamista maksuasetusta laajemmin (luovutuslaissa mukana myös mm. osuudet maaomaisuuteen, vesialueet, valtiolle kuuluvat erityiset oikeudet).

Luovutuslaki koskee maaomaisuuden vuokraamista, jolla tarkoitetaan lain määritelmien mukaan maanvuokralain (258/1966) mukaisella maanvuokrasopimuksella tapahtuvaa vuokraamista, luovutuslain ulkopuolelle jää siten sellainen vuokraustoiminta, johon sovelletaan huoneenvuokraa tai liikehuoneiston vuokraa koskevia lakeja. Luovutuslakia koskevan HE:n (102/2002) mukaan (s. 16) ”viranomaiset noudattavat huoneenvuokrauksissa valtion maksuperustelain säännöksiä.” Huoneenvuokraukseen (asuinhuoneistot, liikehuoneistot) sovelletaan maksuperustelakia, joten maanvuokralain soveltamisalan ulkopuolelle jäävän vuokraustoiminnan vastikkeellisuus tulee säilyttää maksuasetuksessa.

Voimassa olevan asetuksen 3 §:n 6 kohta esitetään poistettavaksi kokonaan, koska asetuksen ko. kohdalle ei näyttäisi jäävän itsenäistä soveltamisalaa. Luovutuslaki koskee valtion kiinteistövarallisuuteen myönnettäviä erityisiä oikeuksia (10 §), joita ovat käyttö-, rasite- irrottamis- ja näihin verrattavat oikeudet (3 § 4 kohta)

- o kiinteistövarallisuuden käsitteeseen sisältyvät maaomaisuuden lisäksi mm. vesialueet ja rakennukset.
- o maa-ainesten (kivi, sora ym.) ottoon myönnettävään erityiseen oikeuteen sovelletaan kiinteistövarallisuuden *luovutusta koskevia säännöksiä*.
- o luovutuslakia koskevan HE:n (102/2002) mukaan (s. 16) *erityisen oikeuden myöntämisenä pidetään metsänhakkuuoikeuden luovutusta, mutta ei puun tai muiden luonnontuotteiden ottamista tai myyntiä*.

Maksuasetus koskee puun ja väylänpitoon liittyvän omaisuuden myyntiä. Tulkinnanvaraista tarkoittaako sekä hakkuuoikeuden luovutusta, että muuta puun myyntiä/luovutusta. Valtion varallisuutta koskevan lainsäädännön näkökulmasta muu kuin hakkuuoikeuteen perustuva puuston

luovutus on irtaimen omaisuuden luovutusta, johon sovelletaan talousarviolainsäädäntöä. Talousarviolainsäädäntö koskee irtaimen omaisuuden luovuttamista (esim. puun, jonkin rakenteen tai raidemateriaalin luovutus erillään maapohjasta). Hakkuuoikeuden luovutus kuuluu luovutuslain piiriin (= erityinen oikeus). Luovutuslaki koskee rakennuksia (3 § 1 b kohta), mutta se ei koske rakennelmien, laitteiden ym. luovutuksia silloin, kun ne luovutetaan maaomaisuudesta erillään (HE 102/2002, s. 15), erikseen luovutettava rakennelma (esim. silta) on irtainta omaisuutta, jonka luovuttamiseen sovelletaan talousarviolainsäädäntöä.

Yhtenäisestä eurooppalaisesta rautatiealueesta annetun direktiivin (2012/34/EU rautatiemarkkina-direktiivin) lähtökohta on, että rataverkon käytön hinnoittelu on rataverkon haltijan päätösvallassa eikä siihen saa kytkeä minkäänlaisia hallinnollisia päätöksiä (esimerkiksi asetuksia tai määräyksiä). Rautatiemarkkinadirektiivi on pantu Suomessa täytäntöön vuonna 2015 säädetyllä rautatielain muutoksella. Lain esitöissä (HE 13/2015 vp) todetaan, että Euroopan komissio on korostanut, että se tulee erityisesti kiinnittämään täytäntöönpanon valvonnassa huomiota rataverkon haltijan itsenäisyyteen maksusääntelyssä.

Säännökset palveluista ja niistä perittävistä maksuista ovat rautatielain 5 luvussa. Rataverkon haltijan on rautatielain 32 §:n mukaan julkaistava rataverkon hinnoittelua ja palveluiden käyttöä koskevat periaatteet verkkoselostuksessaan, joka julkaistaan aikataulukausittain.

Rautatielain nojalla annetun rautatieliikenteen harjoittajille tarjottavista palveluista annetun valtioneuvoston asetuksen (1489/2015) perustelumuioston mukaan ainoastaan Väyläviraston valtion rataverkon haltijana tarjoamien lisäpalveluiden (joista säädetään kyseisen asetuksen 3 §:ssä) hinnoittelussa tulee noudattaa maksuperustelakia. Muilta osin palveluiden hinnoittelu perustuu rautatielakiin ja sen taustalla olevaan rautatiemarkkinadirektiiviin.

Koeajoraiteistoa on käytetty vuodesta 2009 alkaen, koska liikkuvan kaluston hyväksynnälle välttämättömiä käyttöönottokoeajoja varten on oltava käytössä mm. yhteentoimivuusdirektiivin nojalla annetun yhteentoimivuuden teknisen eritelmän viittaaman standardin EN 14363 edellyttämä ympäristö. Suomen rataverkko poikkeaa eräiltä nimellismitoiltaan kaikkien muiden EU-jäsenvaltioiden rataverkosta, joten oloihimme sopivaa koeajoympäristöä ei ole muualla tarjolla. Koeajoraiteisto on rakennettu turvaamaan edellytykset kalustovalmistajien ja liikennöitsijöiden tasapuoliseen kohteluun ja mahdollistamaan eurooppalaisen lainsäädännön vaatimat kulkuominaisuuskokeet. Kokeiden tulosten perusteella turvallisuusviranomaisen voi myöntää kaluston käyttöönottoluvan.

Koeajoraiteiston käyttö on suoraan yhteydessä uuden tai merkittävästi muutetun kaluston käyttöönottojen määrään eikä sitä voi kovin kauas tulevaisuuteen ennakoida. Tämän mukaisesti 3 pykälän 1 momentin 3) kohdassa mainitaan liiketaloudellisesti hinnoiteltavina suoritteina ainoastaan rautatielain mukaiset lisäpalvelut.

Rautateiden turvallisuusjohtamisjärjestelmästä säädetään rautatielain 40 §:ä, jonka mukaan turvallisuusjohtamisjärjestelmällä on varmistettava kaikkien organisaatioiden toimintaa kuuluvien riskien hallinta. Rataverkon haltijan on otettava turvallisuusjohtamisjärjestelmässään huomioon rautatieliikenteen harjoittajien toiminnan vaikutukset rataverkkoon sekä huolehdittava siitä, että kaikki rautatieliikenteen harjoittajat voivat toimia yhteentoimivuuden teknisten eritelmien ja kansallisten turvallisuussääntöjen sekä turvallisuustodistuksessa vahvistettujen edellytysten mukaisesti. 3 §:n kohta 9) käsittää radan ja kaluston yhteentoimivuuksilausekset (koeajolausekset, käyttöönottolausekset, ulottumalausekset ja erikoiskuljetusluvut) ja radan laitteiden ja radanpidon kemikaalien luvat (koekäyttöluvat ja käyttöluvut).

4 § Eräitä julkisoikeudellisen suoritteen maksun perintää koskevia säännöksiä
Pykälässä säädetään peruutettujen hakemusten, kielteisten päätösten ja uudelleen käsiteltävien hakemusten maksuista. Sanamuoto vastaa voimassa olevaa asetusta 1147/2018.

5 § Voimaantulo

Asetuksen liitteenä olevaan kiinteämaksuiset julkisoikeudelliset suoritteet hinnastoon päivitetään suoritteiden nimet vastaamaan asetuksen 2 §:n suoritteiden nimiä.

VOIMAANTULO

Esitetään, että asetus tulisi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020 ja olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 2021.